

## ПРОМОВИ І ВИСТУПИ УЧАСНИКІВ ЗБОРІВ

---

**Б.Є. ПАТОН,**  
**президент Національної академії наук України,**  
**академік НАН України**

Високошановні учасники Ювілейної сесії Загальних зборів, дорогі гості! У серпні цього року виповнилося 100 років від дня народження видатного математика, механіка і фізика-теоретика академіка Миколи Миколайовича Боголюбова.

В Україні і в Російській Федерації, зокрема в Російській академії наук і в Об'єднаному інституті ядерних досліджень у м. Дубні, гідно відзначають цю ювілейну дату. За ініціативою НАН України був виданий Указ Президента України «Про відзначення 100-річчя від дня народження Миколи Боголюбова», на виконання якого здійснено низку заходів. Так, проведено Міжнародну конференцію «Статистична фізика–2009» у м. Львові, Всеукраїнський математичний конгрес та Міжнародну Боголюбівську конференцію «Сучасні проблеми теоретичної і математичної фізики» у м. Києві, видано спеціальні випуски наукових журналів, збірники наукових праць тощо. До переліку близько 20 заходів було включено також Ювілейну сесію Загальних зборів НАН України та відкриття меморіальної дошки М.М. Боголюбову на Червоному корпусі Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Сьогодні ми зібралися, щоб ушанувати пам'ять геніального вченого і чудової людини, ще раз віддати належне його могутньому таланту, долучитися до його творчої спадщини. Ми маємо нагоду обмінятися спогадами про академіка М.М. Боголюбова, пересвідчитися, наскільки значуща його творча спадщина, плідні наукові ідеї, висловлені ним у галузі математики, меха-

ніки і статистичної фізики та квантової теорії поля.

Ми раді вітати міністра освіти і науки України Івана Олександровича Вакарчука, директора Об'єднаного інституту ядерних досліджень у м. Дубні Олексія Норайовича Сісакяна, брата академіка М.М. Боголюбова — Михайла Миколайовича та синів — Миколу Миколайовича і Павла Миколайовича.

Життя і наукова творчість М.М. Боголюбова нерозривно пов'язані з Україною. Тут пройшли його дитинство і юнацькі роки, тут він сформувався як учений і здобув світове визнання. У 30–50-х роках минулого сторіччя він працював у Київському університеті на посадах професора, декана механіко-математичного факультету, завідувача створеної ним кафедри математичної фізики. Також очолював відділ в Інституті математики Академії наук. У цей час завдяки його зусиллям з'явилася Київська школа нелінійної механіки.

Визначну роль Микола Миколайович відіграв під час створення Інституту теоретичної фізики, який сьогодні названо його ім'ям. За сім років, з 1966-го до 1973-го, протягом яких він був директором Інституту теоретичної фізики, ця установа стала одним із провідних наукових центрів нашої країни. Багато разів я бував у цьому закладі, мав щастя зустрічатися там з Миколою Миколайовичем.

Після переїзду до Москви Микола Миколайович працював в Інституті хімічної фізики АН СРСР, у закритому інституті оборонного профілю в Арзамасі-16, завідував

кафедрою квантової статистики і теорії поля Московського державного університету ім. М.В. Ломоносова. Він відіграв важливу роль у становленні та розвитку Об'єднаного інституту ядерних досліджень в Дубні. Там він очолював лабораторію теоретичної фізики, де проводив свої семінари, блискуче читав лекції. Згодом Микола Миколайович став директором цього всесвітньо відомого наукового центру і перебував на цій посаді майже чверть століття. Протягом багатьох років М.М. Боголюбов очолював також Математичний інститут ім. В.А. Стеклова, був багаторічним академіком-секретарем Відділення математики АН СРСР.

## **І.О. ВАКАРЧУК, міністр освіти і науки України**

Сердечно вітаю вас, учасників ювілейної сесії Загальних зборів Національної академії наук України, присвяченої 100-річчю від дня народження академіка Миколи Миколайовича Боголюбова.

Микола Миколайович зробив видатний внесок у різні ділянки сучасної математики, фізики і механіки. Він засновник наукових шкіл із цих наук не лише в Україні та Росії. Кілька поколінь його учнів працюють сьогодні в різних наукових центрах на всіх континентах. Ця видатна людина своїми надзвичайно оригінальними ідеями яскраво продемонструвала силу й універсальність математики в дослідженні природи.

Його праці — це зразок того, як просто і разом з тим чітко можна проводити глибокі фундаментальні дослідження, проникаючи в справжню суть досліджуваного явища.

Одним із прикладів такого підходу є його побудова молекулярної теорії явища надплинності. Своєю унікальною ідеєю виді-

Академік М.М. Боголюбов здобув широке визнання як у нашій країні, так і за її межами. Він був двічі Героєм Соціалістичної праці, лауреатом Ленінської та 3-х державних премій СРСР, іноземним членом багатьох зарубіжних академій наук і товариств.

Разом із тим Микола Миколайович завжди був винятково інтелігентною і чуйною людиною, що, мабуть, було пов'язано і з його глибокими релігійними переконаннями.

Дозвольте щиро привітати всіх гостей і учасників нашого вчорашнього зібрання та оголосити ювілейну сесію Загальних зборів НАН України відкритою.

лення в математичних конструкціях задачі, що не допускає точного розв'язання, головних, визначальних складників, Микола Миколайович звів усю складність проблеми до квадратного рівняння й отримав точне розв'язання, у якому вже візуально проглядається вся палітра спостережуваних властивостей квантової рідини. Десятьма роками пізніше на основі цього методу Микола Миколайович створив теорію, що пояснює явище надпровідності. Сьогодні її називають «теорією Бардіна—Купера—Шриффера—Боголюбова».

Інший приклад — це формулювання Миколою Миколайовичем красивою математичною мовою того, як саме зворотні в часі класичні рівняння Ньютона для багатьох тіл дають незворотне в часі кінетичне рівняння Больцмана — основне рівняння, що описує явища перенесення. Він навчив нас розумінню цього переходу від інтуїтивно-мерехтливого відчуття до математично строгого пояснення через сформульований